

OSRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V X Y Z

Nr 2597 PODLASKIE

1. Obiekt

301
ZESPOŁ FOLWARCZNY LACHOWO

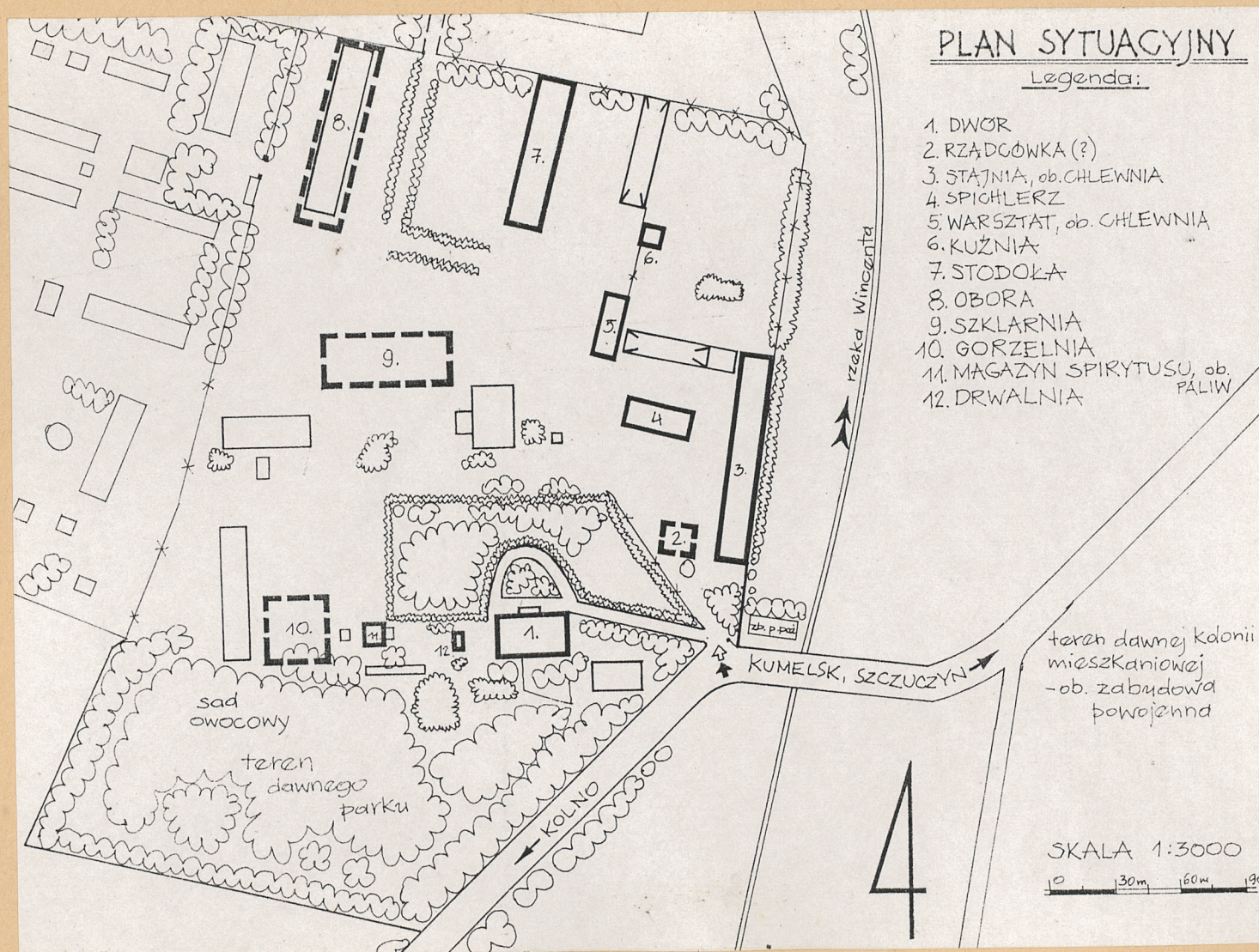
2. Czas powstania

XIX/XX w.

3. Miejscowość

LACHOWO

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

OHZ Grabowo Sp. z o.o.
Zakład Rolny Lachowo,
18 - 505 LACHOWO.
nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo łomżyńskie

gmina Kolno pow. KOLNO

6. Poprzednie nazwy miejscowości

od XIII w. -
Lachowo

7. Przynależność administracyjna

przed 1 VI 1975

województwo białostockie
powiat Kolno

8. Właściciel i jego adres

OHZ Grabowo Sp. z o.o.,
Zakład Rolny Lachowo,
18 - 505 LACHOWO.

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

dwór: A 224 , 12 III 1986 r.
park: A 70 data 29 IV 1980 r.

Pierwsza wzmianka w dokumentach źródłowych o Lachowie pojawia się bardzo wcześnie, a dotyczy faktu zbudowania tu w roku 1211 modrzewiowego kościoła (który runął w 1817 r.). Musiała tu zatem już wtedy istnieć wieś, prawdopodobnie książęca. Niestety niewiele dokumentów mówi o historii majątku w Lachowie, jak i też wsi. Dopiero z 1578 r. zachował się rejestr podatkowy, który przy Lachowie wymienia 20 włók gruntu i 9 ogrodników. Musiała zatem być to duża wieś. Następne informacje pojawiają się dopiero w końcu XVIII w., lecz ^{sa}nieco ze sobą sprzeczne. W pruskim wykazie z lat 1795 - 1807, Lachowo liczące 40 zagród, miało dwóch właścicieli; część była królewską, a część jezuicką. Natomiast drugi wykaz z tego samego czasu, zw. wykazem Czaykowskiego, wymienia trzech właścicieli: Danowskiego, Trąbczyńskiego i Filipkowskiego. Z tych informacji wiarygodna jest jedynie własność jezuicka.

c.d. na wkładce nr 1

Dawny majątek ziemski w Lachowie położony jest na północnym Mazowszu, w odległości około 15 km na północny-wschód od Kolna, przy szosie Kolno - Szczuczyn. Teren, na którym położone jest dawne założenie jest lekko pofałdowany. Okolica jest słabo zalesiona, kępa parku więc, stanowi ważną dominantę zieleni w krajobrazie. Przez Lachowo przepływa rzeczka będąca dopływem Wincenty. Wieś jest dość duża, z kościołem, założona w układzie "ulicówki." Na zespół dworsko-folwarczny w Lachowie składały się następujące elementy:

1. Zespół dworsko-parkowy.
2. Podwórze gospodarcze.
3. Kolonia mieszkaniowa.

Kompozycja zespołu była geometryczna rozproszona. Zespół dworsko-parkowy i podwórze gospodarcze zajmowało teren kształtem zbliżony do czworokąta, po pn-zach stronie drogi Kolno - Szczuczyn, a kolonia mieszkaniowa w niewielkim oddaleniu, teren po pd-wsch stronie drogi.

Punktem centralnym założenia był dwór usytuowany między folwarkiem, a ogrodem, od podwórza gospodarczego oddzielony dużą kępą zieleni.

Główny wjazd do zespołu usytuowany był na wysokości dworu, na zakręcie drogi Kolno - Szczuczyn, stanowiły go dwie oddzielne bramy, jedna wiodła na podjazd do dworu, druga wprost na dziedziniec podwórza gospodarczego. Zachował się fragment ogrodzenia dawnego podwórza, od wysokości głównego wjazdu do ściany zewnętrznej dawnych stajni, ob. chlewni. Był to szeroki i dość wysoki kamienny mur.

Zespół dworsko-parkowy zajmował południową część założenia, podwórze północną. Kolonia mieszkaniowa usytuowana była za drogą główną wsi (Kolno - Szczuczyn), po stronie wschodniej.

Zespół dworsko - parkowy zachował się dość dobrze. Dwór, wzniesiony w końcu XIX w., nosi cechy klasycyzmu. Jest murowany, parterowy z wysokim podpiwniczeniem, przekryty dachem czterospadowym, od frontu portyk kolumnowy z trójkątnym naczółkiem.

c.d. na wkładce nr 1 i 2

14. Kubatura

15. Powierzchnia użytkowa

ok. 22,1 ha

16. Przeznaczenie pierwotne

ogólno-rolne
gorzelnia

17. Użytkowanie obecne

ogólno-rolne
hodowla

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

W okresie powojennym remontowano dwór, rozebrano kilka budynków w obrębie podwórza gospodarczego, a także czworaki, wzniesiono wiele nowych obiektów. Smajnie i dawny warsztat zaadaptowano na chlewnie.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Stan zachowania całego zespołu dobry.

- Dwór w dobrym stanie, drzewostan w dużej części stary, ale park zarośnięty, zaniedbany.
- Podwórze gospodarcze rozbudowane, ale układ pierwotny czytelny. Budynki w dostatecznym stanie technicznym.
- Kelnia mieszkaniowa niezachowana, wszystkie budynki mieszkalne powojenne, ale funkcja miejsca zachowana.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

- Przeprowadzić rewaloryzację parku.

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, pod red. F. Sulimierskiego, Warszawa 1884 r., T. V, s. 57.
- Katalog parków woj. łomżyńskiego. Ewidencja założenia dworsko-ogrodowego w Łachowie., oprac. Eugeniusz Korneluk, Krzysztof Oniszczyk, 1987 r., (mps PSOZ Łomża).

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

25. Opracował

tekstmgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
imie, nazwisko, data, podpis

plany, rysunkimgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
imie, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr.mgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
imie, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO!

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

wkledek: 6.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
LACHOWO	ZESPÓŁ FOLWARCZNY	c.d. punktu 12 i 13

c.d. punktu 12

W początkach XIX w. t.zw. pojezuicka część Lachowa należała do Adama i Teodozji Narzymskich. Adam Narzymski zmarł w 1847 r. pozostawiając 3063 złp długu, dlatego pewnie w 1857 r. ich dobra wystawiono na licytację, gdzie kupił je Roman Mrozowski. Druga część Lachowa w pocz. XIX w. była własnością rodziny Łempickich, która w 1815 r. sprzedała swoją część Kajetanowi Łuniewskiemu, zaniedbał on je i zadłużył tak, że w 2 poł. XIX w. przeszły na własność urzędu podatkowego.

Po uwłaszczeniu, ok. 1866 r. dobra w Lachowie zostały sprzedane Leonowi Chojnowskiemu, i dopiero właściwie od tej chwili możemy mówić o historii powstania założenia dworsko-folwarcznego w Lachowie, które dotrwało do chwili obecnej.

Rodzina Chojnowskich była bardzo majątna, należało do nich wiele wsi, głównie w powiecie szczuczyńskim. Według danych z 1864 r. folwark w Lachowie miał 895 mórg ziemi, w tym 185 mórg gruntów ornych i ogrodowych, 14 mórg łąk, 500 lasu, 110 pastwisk i zarośli, i 86 mórg nieużytków i placów.

Około 1887 r. właścicielem majątku był Ludwik Chojnowski, który posiadał Lachowo do 1939 r.

Z jego postacią należy wiązać budowę całego założenia dworsko-folwarcznego, w tym okresie właśnie wzniesiono dwór, zabudowania folwarczne, założono park i sady.

W okresie międzywojennym majątek uległ nieznacznym podziałom, właścicielem głównego założenia i 769 ha ziemi był nadal Ludwik Chojnowski, właścicielem 458 ha ziemi Stanisław Gościcki, a właścicielką 132 ha Zofia Michałowska.

W czasie II wojny światowej majątek niewiele ucierpiał, cały czas prowadził działalność rolniczo-hodowlaną, funkcjonowała tu gorzelnia. Po wojnie, zapewne z powodu niewielkich zniszczeń majątek nie uległ parcelacji, a utworzono tu Państwowe Gospodarstwo Rolne, wkrótce o specjalizacji nasienne-hodowlanej.

Z ogólnej powierzchni 840 ha ziemi, wyłączone 400 ha lasu, a pozostałe grunty przejął PGR, składały się

Wkładkę założył: mgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR Szreniawa

Wzór ODZ 1978 r.

na nie: 377 ha ziemi ornej, 30 ha łąk, 16 ha pastwisk, 4 ha sadów, 4 ha pod zabudowaniami i 9 ha nieużytków. W okresie powojennym rozebrano część budynków; gorzelnię, oborę i szkalernię, a także czworaki, w miejsce których wybudowano nowe osiedle domów wielorodzinnych dla pracowników PGR. PGR Lachowo przekształcono w latach siedemdziesiątych w Zakład Rolno-Hodowlany podległy Ośrodkowi Hodowli Zarodowej w Grabowie (obecnie sp. z o.o.).

c. d. punktu 13

Drzewostan parku zachował się dość dobrze, jedynie układ alejek, klombów został zatarty, a poszycie gęste jest od podrostów i zarośli. Kępa zieleni między dworem, a podwórzem gospodarczym, z owalnym podjazdem przed dworem, obrosnięta jest gęstym żywopłotem ze śliwy ałyczy, w wewnętrznych kwaterach rosną cisy pospolite, świerki, tuje, kasztanowce i lipy. Wzdłuż drogi od głównej bramy do dworu rośnie szpaler 11 jesionów. Główna część parku rozciąga się po stronie południowej dworu i zespołu, jej część zachodnią zajmuje obecnie młody sad. W części wschodniej i środkowej pozostało najwięcej starodrzewia; aleja na obrzeżu wschodnim z grabów i lip, szpaler świerków od południa, a w części środkowej parku piękna aleja lipowo - dębowo - jesionowa.

W drzewostanie parku najwięcej jest lip drobnolistnych, białych akacji, topoli, jesionów, świerków i dębów czerwonych.

Podwórze gospodarcze rozciąga się w północnej części założenia. Na wysokości dworu, po jego zachodniej stronie, usytuowano małą drwalnię, a w narożu zachodnim gorzelnię z magazynem spirytusu. Gorzelnię po wojnie rozebrano, magazyn jest użytkowany obecnie jako magazyn paliw.

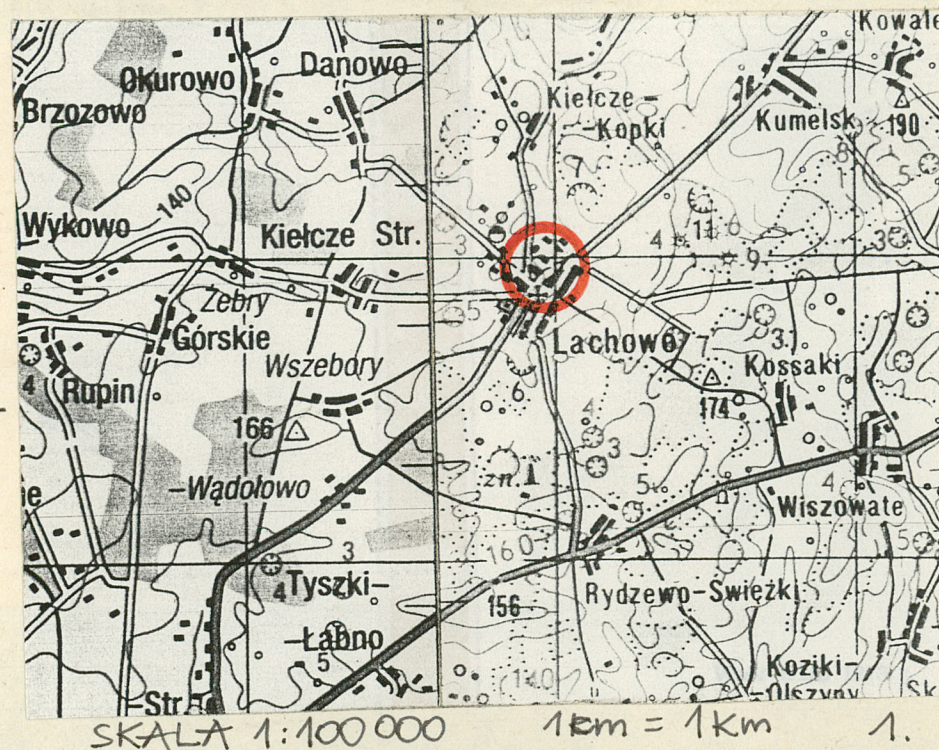
Nieopodal głównego wjazdu na podwórze gospodarcze stał niewielki budynek, prawdopodobnie była to rządcówka. Jedynie w części północno-wschodniej podwórza zachowały się oryginalne budynki inwentarskie i gospodarcze. Wzdłuż ściany wschodniej podwórza usytuowany jest długi budynek, w którym pierwotnie były stajnie, a obecnie zaadaptowano go na chlewnię. Prostopadle do niej, wewnątrz podwórza usytuowany jest dawny spichlerz, obecnie magazyn. Znow prostopadle, w ścianie wschodniej położony jest dawny warsztat, obecnie chlewnia, a za nią kuźnia. W części północnej podwórza, w układzie równoległym, położona jest dawna murewana stodoła, w pewnej odległości równolegle do niej stała pierwotnie obora, na miejscu której wzniesiono współcześnie nową oborę. Wewnątrz podwórza, w części zachodniej usytuowana była niegdyś

1. Miejscowość LACHOWO	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZESPÓŁ FOLWARCZNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. punktu 13, materiał ilustracyjny
---------------------------	---	---

szklarnia, rozebrana po wojnie. W okresie powojennym zakład rolny w Lachowie znacznie się rozbudował, po zachodniej stronie podwórza wzniesiono wielką fermę owczą, a także w obrębie samego podwórza wybudowano kilka budynków, m.in. duży magazyn zbożowy na wprost dworu, a także wiaty, warsztaty, garaże. Czworaki kolonii mieszkaniowej po wojnie rozebrano, ale na ich miejsce wzniesiono nowe, wielorodzinne domy dla pracowników PGR, tym samym funkcja tego miejsca została zachowana.

Założenie dworsko-folwarczne w Lachowie zachowało się dość dobrze, układ pierwotny jest czytelny, zmiana funkcji niektórych budynków była konieczna. Ze względów konserwatorskich, ale głównie dla ochrony krajobrazu kulturowego, konieczne byłoby przeprowadzenie rewaloryzacji parku. ~~nie prowadzenie~~
~~rewaloryzacji parku~~

Dla zespołu folwarcznego w Lachowie założono kartę ewidencyjną całego założenia, karty szczegółowe budynków inwentarskich i gospodarczych są w PSOZ Łomża.

Wkładkę założył: mgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR Szreniawa

2.

3.

4.

5.

1. Miejscowość

LACHOWO

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZESPÓŁ FOLWARCZNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

materiał ilustracyjny

6.

7.

8.

978 r.

Wkładkę założył: mgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR Szreniawa

9.

10.

11.

12.

1. Miejscowość

LACHOWO

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZESPÓŁ FOLWARCZNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

materiał ilustracyjny

13.

14.

15.

Wkładkę założył: mgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR Szreniawa

Z 1978 r.

16.

17.

18.

19.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
LACHOWO	ZESPÓŁ FOLWARCZNY	materiał ilustracyjny

20.

21.

22.

Wkładkę założył: mgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR Szreniawa

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
LACHOWO	ZESPÓŁ FOLWARCZNY	materiał ilustracyjny - spis

1. Plan orientacyjny.
2. Panorama zespołu - widok od wsch.
3. Dwór - elewacja frontowa.
4. Park - widok od pn.
5. Drwalnia, widok od pd-wsch.
6. Elewacja boczna dworu (zach), drwalnia.
7. Główny wjazd na podwórze gospodarcze.
8. Fragment ogrodzenia podwórza.
9. Stajnia, ob. chlewnia, widok od pd-zach.
10. Wiata we wsch. części podwórza.
11. Spichlerz - widok od pn-zach.
12. " widok od pd-wsch.
13. Warsztat, ob. chlewnia, elewacja zach.
14. " " elewacja wsch.
15. " " elewacja szczytowa, pd.
16. Stodoła, widok od pd-wsch.
17. Obora - widok od pd-wsch.
18. Widok ogólny na wschodnią część podwórza.
19. Nowa chlewnia w zach. części podwórza.
20. Magazyn spirytusu, ob. paliw, widok od pn-zach.
21. Nowy magazyn zbożowy w podwórzu - widok od pn-wsch.
22. Nowa kolonia mieszkaniowa, na miejscu pierwotnej, widok od pn.

Wkładkę założył: mgr Małgorzata Jackiewicz-Garniec, VI'94
(Imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: MNR Szreniawa

Wzór ODZ 1978 r.